Cana asobnaha numaru 20 hr. Pierasyłka apłačan r čaltam

Nr. 41 (586). Wilnia, Niadziela 11 Listapada 1934 h. Hod X (XVIII).

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i literaturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi: WILNIA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1). Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

„Biel. KRYNICA" kaštuje na hod—4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy—1 zał. Zahranicu ŭdwaja darażej. Ceny abwiestak pawodle ŭmowy.

Першыя чатыры пункты.

(Да справы абнаўленьня БХД)

Седзячы на вёсцы, мне часта прыходзілі думкі, што цэнтр наш у Вільні пачынае спаць і шырэйшым беларускім жыцьцём перастае цікавіцца. Нашчасьце,— я памыліўся. Апошнія нумары «Бел. Крыніцы» паказалі што іншае. З іх мы даведваемся аб намеры нашага цэнтру зэрэфармаваць і абнавіць БХД. Справа гэта сапраўды ўжо сьпелая і дзеля гэтага намеры гэныя нас вясковых працаўнікоў дужа ўсьцешылі і ўлілі надзею ў сэрца, што беларуская справа не застыла на месцы, а жыве, разьвіваецца і пасоўваецца ўперад.

Ахвотна далучаюся да дыскусіі аб абнаўленьні БХД. Прызнацца, я крыху баюся, каб дыскусія, якая ў «Бел. Кр.» пачалася, не зацягнулася занадта доўга і каб ня сталася агульнай і чыста тэорэтычнай. А баюся я гэтага затым, што ў «Бел. Кр.» ўжо напісаны тры вялікія артыкулы і ўсе яны практычнага мала ў сабе маюць. Вось-жа я ў гэтым сваім артыкуле хацеў-бы прыпомніць, што час ужо ў справе абнаўленьня БХД зьвярнуць увагу на рэчы больш канкрэтныя. Гэткай канкрэтнай рэчай, памойму, было-б абгаворваньне паасобных пунктаў праграмы. Тады менш было-б часта непатрэбных гутарак, а больш дзела. Прабую зрабіць пачатак. Пасылаю колькі ўваг да першых чатырох пунктаў праграмы БХД, прынятай дня 13.XII.1931 г.

Прапаную прыняць § 1 ў наступнай рэдакцыі: а) «БХД, стоячы на грунце самастанаўленьня народаў, імкнецца да самастойнасьці Беларускага Народу на ўсіх яго этнографічных землях, аб'ядняных у незалежную дзяржаву, б) БХД імкнецца да таго, каб у незалежнай Беларусі быў створаны такі грамадзкі лад, які, апіраючыся на працы, грамадзкай этыцы і справядлівасьці, роўна заспакойваў-бы патрэбы ўсіх грамадзян і не дапускаў-бы да ўзбагачэньня адных коштам другіх».

У гэткай рэдакцыі першага пункту няма, як бачым, імкненьня да таго, как незалежная Беларусь была абавязкава «дэмократычнай рэспублікай», бо-ж гэткія найчасьцей бываюць звычайнай прыладай у руках капіталізму. Даволі нам прынцыпу сувэрэннай незалежнасьці, а форму палітычнага ладу народ установіць такую, якую будзе ўважаць для сябе за найлепшую.

Лічу так-жа за патрэбнае абавязкава дадаць другую часьць да першага пункту аб грамадзкім ладзе ў незалежнай Беларусі. Бо нашто-ж нам тая палітычная незалежнасьць Беларусі, калі народ наш у ёй будзе парабкам якой дыктатуры — пролетарыяцкай ці фашыстаўскай, замест быць вольным і здаволеным з жыцьця народам?! Дзеля гэтага я, не згаджаючыся з «Дзейным Сьведкам» у № 40 «Бел. Кр.», які выступае проціў пунктаў грамадзкага зьместу ў праграме абноўленай БХД, прапаную прыняць другую часьць першага пункту *б*, укладаючы ў яе грамадзкі зьмест у духу корпоратызму ці солідарызму, што больш-менш на адно выходзіць.

Цяпер прапаную пункт другі (старой праграмы БХД — 4) у гэткай рэдакцыі: „БХД да сваіх мэтаў ідзе дарогай арганізаваньня, усьведамляньня і ўзгадаваньня бел. сялянства, работнікаў і інтэлігенцыі на грунце грамадзкай этыкі і беларускай народнай культуры. Дзеля гэтага БХД рупіцца закладаць беларускія школы, народныя дамы, ладзіць лекцыі, рэфэраты, зьезды, выдае кніжкі, газэты і г. д.»

Пункт трэці (а пастарому — 2 і 3) аб адносінах нашых да іншых народаў, які выражае пажаданьне, каб мела добрасуседзкія адносіны з іншымі народамі і каб з кім трэба незалежная Беларусь увайшла ў эканамічны і палітычны саюз, я ўважаю, злучыўшы яго ў вадзін, за патрэбны і прапаную пакінуць.

На заканчэньне яшчэ гэтых колькі ўваг. Тры ўспомненыя пункты новай нашай праграмы — гэта найвышэйшая, галоўная наша мэта. Тымчасам сучаснасьць, калі Беларусь падзелена, ня спрыяе гэнай мэце. Вось-жа, дзе-б беларус нашай абноўленай БХД ня быў, ён мусіць рабіць для дабра свайго народу прынамсі тое мінімум праграмы, якое ён рабіць можа. Дзеля гэтага прапаную прыняць пункт чацьвёрты гэткага зьместу: «Да часу, покуль Беларускі народ незалежнасьці сваей ня мае, БХД стараецца, каб на ўсіх беларускіх землях народ наш здабыў належныя сабе правы ўва ўсіх галінах нацыянальнага жыцьця: у гаспадарскай, асьветнай, культурнай і палітычнай і каб такім чынам, не выключаючы іншых магчымасьцяў, прыгатаваўся да незалежнасьці».

Гэткія прапаную першыя чатыры пункты абноўленай БХД. Абымаюць яны першыя тры разьдзелы старой праграмы. Няхай цяпер іншыя пакрытыкуюць мае прапазыцыі і няхай пададуць праект далейшых пунктаў абноўленай нашай арганізацыі.

Урэшце прапаную назвацца: Беларуская Прапоўная Грамада.

Староньнік абнаўленьня.

Ab siamji.

Niadaŭna adbyŭsia ŭ francuskaj ciapier Alzacyi ŭ m. Milhauzen 16 ty z čarhi kanhres u sprawach siamji. Na takija kanhresy źjaždžajucca wydatnyja hramadzkija dziejačy i wučonyja. Na sioletnim kanhresie staršynia naradaŭ u pramowie skazaŭ hetak: Siamja—heta pryrodnaja hramadzkaść u minijatury. Siemji tworać hramadzkaść. Dziela hetaha wa ŭsich hramadzka-ekanamičnych i publičnych radach pawinny wystupać pradstaŭniki siemjaŭ. A dziela hetaha, heny kanhres pastanawiŭ rašuča damahacca, kab u Francyi było zawiedziena ŭ wybarach tolki siamiejnaje hałasawańnie.

Parlamantarnaja kamisija dziaržaŭnaj reformy pryniała henyja damahańni prychilna da wiedama, a prezydent Francyi adniośsia da hetkaha prajektu wybaraŭ dziaržaŭnych pałat wielmi sympatyčna.

Hetak u zachodniaj Eŭropie acaniajuć wartaść siamji ŭ hramadzkim žyćci. U nas hetaja sprawa staić inakš. Tut my ŭ niekatorych miascoch i ad niekatorych asob tolki čujem pryhožyja słowy ab henaj pryrodnaj kamorcy hramadzkaści, ale sapraŭdnaha zrazumieńnia jaje nia bačym. Tut siamja hramadzkich prawoŭ nia maje nijakich, jak nia maje i hramadzkaha zabiaśpiečańnia.

My, biełarusy, na hetuju sprawu musim tak-ža źwiarnuć wialikuju ŭwahu. Dziakujučy našaj biełaruskaj siamji pierachawałasia našaja narodnaja tradycyja i nawat našaja mowa. Ciapier tak ža biełaruščyna trymajecca tolki ŭ biełaruskaj siamji, bo jaje niama ani ŭ škole dla biełarusaŭ, ani ŭ carkwie — kaściele i inšych publičnych instytucyjach. Słowam, najmacniejšaja našaja krepaść — heta siamja. Kali-b čužyncu ŭdałosia zdabyć i našu siamju, dyk wiedajma, što tady pamior-by i naš narod, jak taki.

Pry hetym źwierniem uwahu na rezultaty niepašany siamji. Robicca heta asabliwa ŭ Sawietach.

U Sawietach siamja nia tolki nie ŭ pašanie, ale ŭ pahardzie. Tam siamja raźbiwajecca, tam z siamjoj wiadziecca wajna. Woś wyniki hetaj wajny z siamjoj.

U Carycynie balšawicki sud zasudziŭ sielanina Djakowa na 10 hadoŭ katarhi, a jaho žonku na 3 hady, za toje, što zabili swajho 14 hadowaha syna. Hety synok naležaŭ da kamunistyčnaj arhanizacyi moładzi, dzie wučyli dziaciej nie šanawać baćkoŭ i na baćkoŭ danosić u milicyju. Hety synok danios balšawickaj milicyi, što jaho baćki schawali krychu zbožža. Za heta balšawiki časta karajuć śmierciaj. Kab pazbycca świedki, baćki zabili hetaha synka. Tady zaskaržyŭ baćkoŭ ichny 10 hadowy synok, brat zabitaha.

Woś, da jakoj trahedyi prywodzić kamunistyčnaja nawuka. Adnak i ŭ našych siołach jość apostały kamunizmu. A heta ništo inšaje, jak podstup woraha, kab razburyć našuju biełaruskuju krepaść — siamju i tady źniščyć bahatuju našuju narodnuju tradycyju, a z hetym i ŭwieś naš narod.

Dyk šanujma, abierahajma i kultywujma siamju ŭ našym narodzie.

p—k.

Jak prawodzić kulturnuju pracu.

(Da staćci „Na kulturny front!", „B. Kr." № 39 s. h.)

Kulturnuju pracu možna wiaści arhanizawanym sposabam i niearhanizawanym. Dzie jość kulturna-praświetnyja statutowyja arhanizacyi, abo hurtki palityčnych arhanizacyjaŭ, tam heta praca prawodzicca arhanizawana, a dzie hetkich arhanizacyjaŭ niama, tam kulturna-praświetnaja praca prawodzicca inakš.

Dyk prahledźma henyja mahčymyja sposaby praświetnaj pracy:

I. Kulturna-praświetnaja praca ŭ hurtkoch statutowych kulturna-praświetnych arhanizacyjaŭ.

Usiudy, dzie jość hurtki kulturna-praświetnych arhanizacyjaŭ, prykładam hurtki Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury, tam treba prawodzić kulturna-praświetnuju pracu zhodna z statutam hetkaj arhanizacyi. A prawodzić henuju pracu možna hetak:

Schody hurtkoŭ statutowych arhanizacyjaŭ (tolki siabroŭ hurtka) mohuć adbywacca swabodna, biez nijakaha pawiedamleńnia ani starastwa ani palicyi. Woś-ža na hetkich schodach hurtkoŭ možna dla siabroŭ hurtka čytać hołasna lehalnyja hazety, knižki i lekcyi-referaty; moža adbywacca dyskusyja. Hetkaja dziejnaść budzie zusim lehalnaj i nie patrabuje specyjalnych dazwołaŭ administracyjnaj ułady.

II. Kulturna-praświetnaja praca pry hurtkoch palityčnaj arhanizacyi.

Dzie jość hurtki lehalnaj palityčnaj arhanizacyi, prykładam hurtki BChD, tam hetuju pracu treba prawodzić hetak:

Siabry hetkaha hurtka tworać adumysnuju sekcyju samaaświety ŭ hetym-ža hurtku i prawodziać kulturna-praświetnuju akcyju taksama, jak i ŭ tawarystwach kulturna-praświetnych.

Na ŭtwareńnie hetkaj sekcyi samaaświety patrebna zhoda Centrali danaj arhanizacyi. Kulturna-praświetnaja dziejnaść hetkim sposabam moža prawodzicca tolki siarod siabroŭ danaj arhanizacyi.

III. Kulturna-praświetnaja praca tam, dzie niama hurtkoŭ ani statutowych kulturna-aświetn. ani lehalnych palityčnych arhanizacyjaŭ.

Dzie niama arhanizacyi, tam kulturna-praświetnuju pracu možna prawodzić hetak: kožny hramadzianin maje prawa zaprasić da siabie znajomych i susiedziaŭ i razam z imi čytać lehalnyja hazety, knižki dy inšyja druki i ab ich miž saboj hawaryć. Na hetkaj haścinna susiedzkaj biasiedzie bolš hramatny moža cikawaje što pračytać i raskazać mienš hramatnym.

Hetkija haścinna-susiedzkija kulturna-praświetnyja zborki mohuć być adzin raz u adnaho, druhi raz u druhoha, abo i kožny raz u adnaho. Na hetkija zborki mohuć prychodzić tolki znajomyja i zaprošanyja.

Hetkija zborki mohuć adbywacca zusim swabodna, biez pawiedamleńnia starastwa abo palicyi (art. 18, 19 i 20 zakonu ab sabrańniach).

Nia možna wybirać na hetkich schodach ani staršyni, ani sekretara i nia možna prymać nijakich pastanowaŭ, bo heta ŭžo była-b nielehalnaja arhanizacyja, za jakuju sud karaje.

Woś hetkija jość sposaby prawodžańnia samatužnaj kulturna-praświetnaj pracy na siale. Dyk pastarajmasia ŭ nadychodziačuju zimu hetyja sposaby wykarystać.

Instytutčyk

Krychu z ekanamičnaj hieohrafii Sawieckaj Biełarusi.

Dawoli časta prychodzicca čuć świadomamu biełarusu ad našych pracilnikaŭ ci to palakoŭ, ci to maskaloŭ, što Biełaruś—heta ŭbohaja kraina, nia majučaja nijakich naturalnych bahaćciaŭ, ani praduktaŭ dawoli ziemlarobskich—ani dla siabie ani na zbyt,— a hetym samym Biełaruś nia maje nijakich padstawaŭ ekanamičnych da samastojnaha i niezaležnaha palityčnaha isnawańnia, — što Biełaruś musić niechta ŭtrymliwać, pamahać joj u jaje ekanamičnym žyćci.

Woś-ža zadańniem hetaha i dalejšych artykułaŭ jošć dakazać, što Biełaruś maje dawoli šmat naturalnych bahaćciaŭ, i što jana ŭ halinie ekanamičnaj źjaŭlajecca samawystarčalnaj, a nawat eksportuje swaje praduktý zahranicu. Praŭda, naturalnyja bahaćci Biełarusi nia zusim jašče wykryty.

My tut koratka razhledzim toje, što ŭžo maje Biełaruś.

Pierad tym, jak prystupić da abhawarwańnia temy hetaha artykułu, skažam ab nasielnictwie, terytoryi i hieohrafičnym pałažeńni B.S.S.R.

Nasielnictwa B.S.S.R. Sawieckuju Biełaruś zasialaje 5 milijonaŭ 350 tysiač čałaWiek, što stanowić 3,5 proc. usiaho nasielnictwa SSSR. Siaredniaja hustota — 42,5 čał. na 1 kw.klm. Usiaho na Biełarusi pasialeńniaŭ 38.142, u tym liku 29 haradoŭ i 55 miastečak.

Bolšyja harady Biełarusi takija: Miensk — stalica, Babrujsk, Mahiloŭ, Wiciebsk, Homiel, Worša i inš.

Haradzkoje nasielnictwa stanowić 18 proc. usiaho nasielnictwa.

Pa nacyjanalnaści, nasielnictwa B.S.S.R. pradstaŭlajecca tak: 82 proc. biełarusaŭ, 10 proc. žydoŭ, 2 proc. palakoŭ (hetyja — pieraważna niaświedamyja kataliki Biełarusy), a rešta rasiejcy, ukraincy, łatyšy, litoŭcy i inš.

Terytoryja i hieohrafičnaje pałažeńnie Saw. Biełarusi. Terytoryja sučasnaj Saw. Biełarusi zajmaje 126 tys. kw. klm., pieraważna raŭninnaha charaktaru. U jaje miežach praplywaje cely rad bolšych i mienšych rekaŭ, naležačych da Čornamorskaha i Bałtyckaha basejnaŭ. Da Čornamorskaha basejnu naležać Dniapro z prytokami, a da Bałtyckaha—Zach. Dźwina i Nioman, tak sama z prytokami.

Stupianiowa pawyšajučysia z poŭdnia na poŭnač, pawierchnia Biełarusi dachodzić da najwyšejšaha punktu ŭ Miensku (Łysaja hara — 343 m. nad roŭniem akijana). Uschodniaja častka Saw Biełarusi maje wyraznu marenny krajawid.

Sučasnaja paŭnočna-ŭschodniaja hranica Biełarusi stykajecca z t. zw. Zachodniaj Woblasciaj, h. zn. sa Smalenščynaj, jakuju balšawiki addzialili ad Biełarusi i dałučyli da RSFSR., jak „čysta ruski“ kraj. A my dobra wiedajem na padstawie faktyčnych i nawukowych dowadaŭ, što nawat daloka za Smalenskam rezlahlisia biełaruskija abšary z čystym i wyraznym biełaruskim charaktaram. Dziwicca z hetaha nia treba, bo i ŭ sučasnych abstawinach wialikadziaržaŭnickija maskoŭskija apetyty nia źmienšylisia.

Na poŭdni Biełaruś hraničycca z Saw. Ukrainaju. I tut balšawiki nie paškadawali biełaruskich ziamiel, šmat z ich dałučyŭšy da Saw. Ukrainy, jakoj hranicy amal nie da Homiela dachodziać. Zachodniaja palityčnaja hranica z Polščaj i Łatwijaj — heta krywawaja pałasa, jakaja razrazaje adziny etnohrafičny arhanizm Biełarusi. Daŭžynia hetaj hranicy — 670 klm. z Polščaj i 70 klm. —z Łatwijaj.

Les i lasny promysł u Saw. Biełarusi Najbolšym naturalnym bahaćciem Biełarusi źjaŭlajecca les. Mima barbarskaha źniščeńnia lasoŭ u časy suświetnaj wajny, uslożtaki abšary zalesionyja źjaŭlajucca wialikija. Lasnaja płošča BSSR ciapier ličyć 3 milijony 100 tysiač ha, što stanowić 25 proc. ciełaj terytoryi BSSR. Procant lasistaści chistajecca ŭ rajonach Wiciebsku i Klimawičaŭ ad 17 da 35.

U paŭnočnych rajonach pieraważaje les chwajowy (sasna, jel), u paŭdniowych — liściasty (dub, wolcha, jasień i inš.). Adnołkawych lasnych masywaŭ mała sustrakajecca, pieraważna sustrakajucca miašanyja lasy.

Biełaruskija lasy dajuć najbolšy i najsybciejšy pryrost drewastanu, što tłumačycca łahodnaściu klimatu Biełarusi. BSSR u Sawieckim Sajuzie źjaŭlajecca adnoj z najbolš eksploatawanych krainaj, z jakoj wywozicca masowa lasny matarjał, a taksama abrablajecca na miescy.

Užo ciapier u BSSR jošć bolš 20 lesapilnych i drewaabrobčych zawodaŭ, jakija pieraważna pabudawany ŭ lasistych akruhach, jak Barysaŭskim, Babrujskim i Mazyrskim. Najwialikšyja drewaabrobčyja kambinaty ŭ Biełarusi — heta Mahiloŭski i Babrujski. Bolš 30 proc. lasnoj pradukcyi idzie na eksport. Wialikaja kolkašć lasnych praduktaŭ idzie na patreby miascowaha tekstylnaha promysłu. Da 60 proc. hetych praduktaŭ wywozicca ŭ Sajuznyja Respubliki.

Srodki kamunikacyjnyja dla wywozu lasnych praduktaŭ u inšyja respubliki — wielmi dahodnyja imi źjaŭlajucca pieraważna wodnyja šlachi.

Celulozna-papiarowy promysł. Celulozna-papiarowy promysł źjaŭlajecca adnoj z wialikšych halin narodnaj haspadarki BSSR. Fabryki hetaha promysłu znachodziacca ŭ: Škłowie, Dabrušy, Rahačowie, Barysawie i Puchawičach.

Saw. Biełaruś daje 12 proc. u ahulnasajuznym wytworstwie papiery, zaŭmajučy takim čynam adno z pieršych miesc u SSSR.

U apošni čas papiarowy promysł Wiciebskaha rajonu ŭ jakaści syrja wykarystywaje lnianyja adpadki, z jakich, jak pakazali doślady, atrymliwajecca papiera najbolš dalikatnych sortaŭ.

Siernikawy promysł. Pa wytworstwie siernikaŭ BSSR zajmaje pieršaje miesca u SSSR, dajučy bolš 25 proc. ahulnasajuznaj pradukcyi.

Apračа siernikaŭ, u Saw. Biełarusi wialikaja kolkašć wyrablajecca siernikawaj sałomki, jakuju amal usiu praznačajuć na eksport. Na asabliŭšuju ŭwahu zasłuhoŭwajuć fabryki siernikaŭ: Rečyckaja, Barysaŭskaja, Nawazybkaŭskaja.

(d. b.) J. Paddubny.

10-lećcie Ziemlarobskaj Akademii ŭ Datnowie.

Litwa — kraina ziemlarobskaja. Hetkaj jana była ŭ staradaŭnaści, hetkaj jana jošć i siańnia. Adno tolki nie takoje było zaŭsiody pałažeńnie litoŭskaj ziamielnaj haspadarki, jak siańnia. Da času adradžeńnia ŭ Litwie było duža mnoha panoŭ, jakija byli zaniaŭšy samyja ŭradžajnyja ziemli. Bolšašć z ich haspadaryli duža drenna. Ale dziakujučy tamu, što panom usiu rabotu rabili padniawolnyja sialanie blizu darma, pany potam hetych ludziej žyli, jak najwialikšyja bahačy. Sialanie byli ŭsie małaziamielnymi, pryhniečany nia tolki ŭładaj, ale i panami. Na małych kusočkach swajej bіednoj ziamli žyli duža biedna, nia mohučy wučycca haspadaryć, nia mohučy abjaŭlać kulturu i aświetu.

Zdabyŭšy swabodu, Litwa stałasia krainaj kulturnaj haspadarki. Pradusim była ad kryŭdzicielaŭ adniata ziamla i padzielena pamiž małaziamielnymi i biezziamielnymi sialan. Tady pačałasia praca z usich sił, kab padniać ziemlarobskaj haspadarki kulturu. Dziela hetaj mety byli patrebnyje ahranomy — specyjalisty. A takich u Litwie było niamnoha.

Woś źa śpiarša pačali paŭstawać niżejšyja i siarednija škoły. Ale hetyja škoły nie mahli pryhatawać adpawiednych specyjalistaŭ dziela kulturnaha ŭparadkawańnia ziamielnaj haspadarki. Hetaha dakanać mahli tolki ludzi, prajšoŭšyja wyšejšuju škołu. U 1919 h. ŭ Datnowie paŭstaŭ ziemlarobski technikum. A kali byŭ arhanizawany Litoŭski Uniwersytet, pry pryrodna-matematyčnym fakultecie ŭ 1922 h. byŭ tak-ža arhanizawany ahranamičnalasny addzieł, jaki mieŭ na mecie padhatoŭku ahranomaŭ. Ale praktyka pakazała, što i hetaha zamała. Tady pačali dumać ab asobnaj wyšejšaj ahranamičnaj škole.

U 1924 h. technikum u Datnowie byŭ pierearhanizawany ŭ wyšejšuju ahranamična-lasnuju škołu,a ŭreščie—ŭ tym-ža hodzie—škoła hena była nazwana Ziemlarobskaj Akademijaj, jakaja sioleta pačała ŭžo 11-ty hod swajho isnawannia.

Ad 1927 h. Akademija heta padzielena na try addzieły: na ziamielny, žywioławy i ekanamičny. Urešcie ŭ 1930 h. paŭstaŭ jašče addzieł damowaj haspadarki.

Praz dziesiać hadoŭ swajho isnawańnia Akademija dakanała wializarnaj kulturnaj pracy. Heta jana pryhatawała specyjalistaŭ, dziakujučy jakim sialanie wializarnymi šahami iduć upierad u kirunku kulturnaha wiadzieńnia swaich haspadarak.

Praz 10 hadoŭ skončyli Akademiju 345 studentaŭ. Diplomowyja ekzaminy zdali 232. Tytuł dyplomawanaha ahranoma atrymali 37, u ich liku 3 žančyny.

Akademija ciapier wyrasła na duža mocnuju nawukowuju ŭstanowu. Jaje ŭparadkawańnie, nawukowyja prylady ŭ niekatorych halinach pierawyšajuć zahraničnyja staryje i bahatyja hetkaha typu škoły.

Słowam, Akademija ŭ Datnowie dla ziemlarobstwa Niez. Litwy jošć świattom, jakoje świecić i pakazwaje darohu ŭ budučyniu.

Z „Musu Artojas“ Nr. 22, 1934.
P. Łuhanowič

Los ukrainskaj kooperacyi.

Ahulna wiedama, što ŭkrainskaja kooperacyja pad Polščaj dawoli silnaja, šyrokaja i bahataja. Hetaja halina hramadzka-haspadarčaha žyćcia mnoha horš zarhanizawana ŭ palakoŭ, jak u ŭkraincaŭ.

Polskaja ŭłada wydała raspara-džeńnie, jakim zwužaje ŭkrainskuju kooperacyju. Pawodle hetaha rasparadžeńnia, Rewizyjny Sajuz Ukrainskich Kooperatywaŭ abymaje kooperatywy tolki ŭ Lwoŭskim, Ternopolskim i Stanisławoŭskim wajawodztwach i to apračа budaŭlanych, čynawieckich i kredytowych kooperatywaŭ. Takim čynam ad ukrainskaha kooperatyŭnaha sajuzu — R.S.U.K. — adbirajecca kala 700 ukrainskich kooperatywaŭ na Wałyni, Łemkaŭščynie i Paleśsi.

Suproć henaha rasparadžeńnia pradstaŭniki čatyroch ukrainskich partyjaŭ wyrazili swoj pratest, jaki padali lwoŭskamu wajawodzie, a tak-ža padali i centralnym uładam u Waršawie.

ГРАМАДЗЯНЕ! Усе на ніву культуры! Гдзе няма, — арганізуйце гурткі Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры, а гдзеўжо заложаныя — узмоцніце ў іх працу!

Wincuk Adważny.

20)

Chłapiec.

POWIEŚĆ.

XII. U škole. *(Praciah).*

Małyja chłapcy z trywohaj słuchali, jak Buhawa wystupaŭ suproć samoha wučyciela. Ale Buhawa nikoha nie bajaŭsia: jon užo słomy hod chadziŭ u školu, a ŭ trecim addzialeńni siadzieŭ hod treci,— nia moh zdać apošniaha ekzaminu. Jon adzin pomniŭ papiaredniaha wučyciela i časta jaho chwaliŭ, a na hetaha łaski nia mieŭ.

— Što heta za wučyciel? —kazaŭ Buhawa,— toj, bywała, mianie lubiŭ, a hety tolki dahemna khyčyć. Heta buhawa, a nia wučyciel! Ja nie mahu Wincuka pakinuć tut adnaho.

— Čamu? — pytali chłapcy.

— Bo jon budzie bajacca.

— Dyk što-ž z im rabić? — pytalisia chłopcy.

— Niachaj phosić wučyciela, a jak wučyciel nie pasłuchaje, dyk ja sam pajdu da jaho. — Čuješ, idzi siudy! — zakamandawaŭ Buhawa.

Ale Wincuś siadzieŭ u kucie i horka płakaŭ.

— Ech, ty, buhawa ty! — kazaŭ toj, — idzi, kali table ja każu. Što, jašče budzieš aphačacca?

Wiš, jaki ty!

Tut chwaciŭ Wincusia siłaj za ruki i paciahnuŭ da dźwiarej. Tam chłopcy adčynili dźwiery da wučyciela, a Buhawa ŭpichnuŭ Wincusia tudy.

Tam Wincuś ŭstaŭ i pierastaŭ płakać. Wučyciel hladzieŭ na Wincusia i miarkawaŭ, što rabić, a pośle skazaŭ: Smatry ty u mienia, a to sawsiem wyhanu iz škoły! Dobra zakruciŭ chłapca za wucha i puściŭ damoŭ.

— Ty padniasi zatoje maje knižki, — kazaŭ Buhawa Wincusiu, a ja pašukaju pahoj dobrych kamienčykaŭ.

— Na što jany tabie? — pytaŭsia Wincuś.

— Widziš, ty jašče mahy, — ty nia wiedaješ i tabie nia theba hetaha hawaryć. Pa dahozie bywaje ŭ nas wajna z mahymi žydkami, a ja mušu wam bahanić.

Tak pierajšoŭ hety pamiatny pieršy dzień u škole. Heta pieršaja niaŭdača, jak zmora, doŭha lažała na dušy Wincusia. Jak pryjšoŭ damoŭ, tam užo wiedali ab usim. Susiednija chłapcy, katoryja pryjšli raniej, raskazali ŭ Piatrowičaŭ ab usich Wincusiowych pryhodach. Hanula była wielmi nie spakojnaja i sabirałasia iści ŭ školu wyručać chłapca, jak woś jon sam pakazaŭsia na parozie.

Jakraz tahdy ŭ Maryli było wialikaje świata: zakałoli wialikaha parsiuka i končyli jaho raźbirać. Dziadźka Aleksandra Matusewič padwiazany fartuchom, zakasaŭšy rukawy, rezaŭ i adkładaŭ na stoł i na ławu pawodle sortu —sała, miasa biez kaści, miasa z kaściami i słaninu. Jamu pamahaŭ Tamaš, a Maryla kamandawała abodwymi. Tolki-ž dziadźki hawaryła łaskawiej: pałažycie, kali łaska, palandwicu na stoł, abo: nie fatygujciesia — ja sama sała zakruču. A da muža adzywałasia krapčej: kudy-ž ty ŭbiŭsia z swaimi rukami, jak kačerhami?—abo: kali nia znaješ, dyk nie biarysia!

Narešcie samaja kłapatliwaja rabota było skončana. Tahdy Maryla paklikała mužčyn na abied, na haračuju jušku. Treba było pieradychnuć ŭ adpušcić dziadźku, katoraha rabota była skončana, a mamy bracca za dalejšy paradak i za kiełbasy.

Pry abiedzie, jak wymahaje abyčaj, hawaryli ab „niaboščyku.“

— Dobra ty wykarmiła! — kazaŭ dziadźka Matusewič da Maryli, — syty byŭ parsiuk, jak miadźwiedź, słanina na maju dałoń. A wot maja Antola nia ŭmieje tak karmić.

— Wy zaŭsiody trymajecie mnoha świniej. Na ich mnoha wychodzić, a karyść małaja. A ja dziaržu adnaho: heta taniej kaštuje i bolšaja karyść

— A ja, — kazaŭ Tamaš, — pamahaŭ pazaŭčora kałoć i ważyć parsiuka ŭ ksiandza Marcinoŭskaha. Nie pawierycie?!— Ważyŭ dwaccać čatyry pudy!

— Bahatamu čort dziaciej kałyša, — skazaŭ dziadźka.

— Heta — nia toje, — kazała Maryla, — ksiandzoŭskaja haspadynia ŭsiu haspadarku wiadzie pa knižkach: kožnuju reč mieryć i ważyć, zatoje i taki skutak.

Dziadźka ničoha nie skazaŭ, ale zadymiŭ lulku. A Hanula hawaryła swajmu Wincusiu: što-ž ty, synok, wydumaŭ — bicca ŭ škole i to z samaha pieršaha dnia?

— Kali-ž jon skazaŭ takoje słowa, što ja nia mohu wytrywać.

— Chto taki i što jon skazaŭ? — pytała Hanula.

— A heny, Kuračka, — kazaŭ Wincuś.

— A ty nia wiedaješ, što bicca hrech?—hawaryła Maryla.

— A ja daŭno kazaŭ, što z chłapca ničoha dobraha nia budzie, — kazaŭ dziadźka Aleksandra. Nawuka da dabra nie dawodzić. Naša nawuka — heta sacha, barana, cep, wiły, siakiera, małatok, a knižki — heta hultajskaja rabota. Ja pracuju, dyk maje kili ŭ mazałoch, a wun— pahladzicie,—jakija ruki ŭ ksiandza, abo ŭ arhanistaha. Saŭsim jak u panienački. Jašče da palena nie da-

Francyja i Niamieččyna zbližajucca?

Z Paryža padajuć hazety, što ŭ Berlinie francuski pasoł z kancleram Hitleram wiadzie pierahawory, miž inšym, i ab palityčnym zbližeńni Niamieččyny z Francyjaj. U hetych pierahaworach absudžana i sprawa pawarotu Niamieččyny ŭ Lihu Narodaŭ.

Zbližeńnie Niamieččyny z Francyjaj maje ahramadnaje značeńnie ŭ suświetnaj palitycy, a dziela hetaha wa ŭsich krajoch świetu za henaj sprawaj zorka śladziać. Anhielskija palityčnyja kruhi prabujuć ćwierdzić, što naśpiawaje tak-ža zbližeńnie Niamieččyny i z Sawietami. U sawieckaj armii byccam henaje zbližeńnie ŭžo susim naśpieła, a niamieckija hitleraŭskija bajawyja atrady da bajawoha supracoŭnictwa z sawieckaj armijaj zaŭsiody hatowy. Kali sapraŭdy hetak jość, to treba spadziawacca ŭstupak Francyi na karyść Niamieččyny i miž hetymi dziaržawami palityčnaha supracoŭnictwa.

Azbrojena Niamieččyna.

Francuskaja presa padaje: Niamieččyna maje ciapier 200 tysiačnuju rehularnuju armiju. Niamieckaja palicyja zarhanizawana na wajenny ład i maje 150 tysiač čaławiek. Rožnarodnaj milicyi jość bolš milijona čaławiek. Milicyja zarhanizawana pawajennamu i nawat adzieta ŭ wajskowyja mundziry.

Niamieckaja armija ciapier značna lepš azbrojena, jak u časie suświetnaj wajny. Najnawiejšyja niamieckija harmaty stralajuć na 14 kilometraŭ i pryspasobleny tak, što mohuć iści pa poli. Apračа hetaha, Niamieččyna maje poŭnyja arsenały rožnarodnych zabojčych pryładaŭ, ab jakich wiedajuć tolki sakretam źwiazanyja ludzi.

Cely niamiecki narod staić ciapier pad aružžam i čakaje adpawiednaj chwiliny, kab kinucca ŭ boj za pašyreńnie swaich palityčnych hranic.

SSRR koncentruje flotu ŭ Władywastoku.

Sawiety, budučy ŭ śmiarotnym strachu prad Japonijaj, starajucca apošniuju zastrašyć swajej flotaj wodnaj i pawietranaj. Apošnimi časami japonskaja presa narabiła šumu wa ŭsim świecie tym, što balšawiki skoncentrawali ŭ Władywastoku 50 padwodnych łodak i pačali ściahiwać tudy araplany. Dziela hetaha japoncy skrapilisia ŭ mandžurskich prystaniach. Słowam, na Dalokim Uschodzie wostrać štychi japoncy i balšawiki.

Adsročka biudžetnaj sesii Sojmu i Senatu

Polski Sojm sabraŭsia na narady 6 h. m. i pahawaryŭšy 2 dni ŭznoŭ zamoŭk. 7 h. m. Prezydent wydaŭ dekret, jakim biudžetnuju sesiju Sojmu i Senatu adsročyŭ na 30 dzion, h. zn. da 7 śniežnia.

Za hetyja 2 dni pračytany preliminar dziaržaŭnaha biudžetu na 1935-36 h. i niekatoryja pasły wykazali apazycyjnyja pahlady da ŭradu swaich klubaŭ.

Napad na paštowy ciahnik u Polščy.

U sieradu 7 h. m. bandyty napali na paštowy ciahnik u centralnaj Polščy i ababrali jaho. Zabrali paštowy ambulans na 38 tysiač złotaŭ.

Roznyja wiestki.

Z HAZET.

„Niatakt haścia". U wadnoj waršaŭskaj hazecie była nadrukawana hutarka z pradstaŭnikom „Russkaho Obščestwa Mołodzioži" inž. Mikałajem Šumilinam, jaki miž inšym skazaŭ hetak:

..„My ščyra prapahujem pracu dla polskaj dziaržaŭnaści. *Majem supolnaha woraha, što šyryć zhubny separatyzm, ukrainca.* U zhodnym supracoŭnictwie z Polščaj bačym i interas našaj baćkaŭščyny."

Na heta wielmi dobra adkazaŭ „Kur. Poranny," zajaŭlajučy, što henaje nachalstwa prastupaje miažu elementarnaj pryzwaitaści.

Sapraŭdy, biazmiežnaje nachalstwa. A hetakija-ž adnosiny maskaloŭ i da nas, biełarusaŭ, kali nia bolš jašče nachalnyja.

Z UKRAINSKAHA ŽYĆCIA.

Ukraincy ŭ Mandžuryi. Ukrainski adradženski ruch pašyrany nia tolki ŭ kraju, ale i na emihracyi. U Mandžuryi ŭkrainski ruch koncentrujecca ŭ 7 arhanizacyjach: Ukr. Nar. Dziaržaŭny Front, Ukr. Narodnaja Hramada, Sajuz Ukr. Emihrantaŭ, Proświta, Sič, Sajuz Ukr. Moładzi i Sajuz Moładzi „Zełeny Kłyn."

Henyja arhanizacyi wydajuć tydniowuju hazetu „Mandžurski Vestnik," a japonskaja hazeta „Charbinskaje Słowo" zaŭsiody piša ab ukrainskim adradženskim ruchu. Apračа hetaha ŭkraincy ŭ Charbinie majuć narodny dom, himnaziju, čytalniu i prytułak dla emihrantaŭ. Ciapier zasnawaŭsia ŭ Charbinie pastajanny ŭkrainski teatr.

Ukraincaŭ na Dalokim Uschodzie znachodzicca kala 300 tysiač. Ukraincaŭ tudy wysiałaŭ rasiejski carski ŭrad, a ciapier tudy ŭkraincy ŭciakajuć ad balšawikoŭ. Henaja ŭkrainskaja kalonija na Dalokim Uschodzie ciapier wielmi niekarysnaja dla balšawikoŭ, bo i tam kujecca budynina niezaležnaj Ukrainy.

Biełaruskaj emihracyi nалežała-b nawiazać kantakt z ukraincami na Dalokim Uschodzie.

Z POLŠČY.

Maje pradoŭžycca kadencyja Sojmu? Polskaja apazycyjnaja presa padaje, što sučasnaja kadencyja Sojmu i Senatu maje być pradoŭžana na cety hod. Takim čynam wybary ŭ parlamant adbylisia-b u 1936 hodzie.

Statystyka zasudžanych. U praciahu min. hodu polskija sudy wydali 750.000 prysudaŭ u karnych sprawach. Z hetaha wyhladaje, što kožny sarakawy hramadzianin Polščy papaŭ pad sud. Najbolš prysudaŭ za złodziejstwa. Za kražu zasudžana 172 000 asob. Za abman 30.000. Za zabojstwy było 1185 prysudaŭ. Palityčnych — 2.000. Śpiešnyja sudy zasudzili na karu śmierci 121 asob.

Abiadnieńnie. Statystyka padaje, što ŭ Polščy jašče ŭsio panižajecca konsumpcyja (spažywiectwa), a heta abaznačaje, što dalej pahłyblajecca kryzys. U 1930 h. na adnaho spažyŭca ŭ Polščy prypadała 12 kil spažytaha cukru, u 1933 h. užo tolki 8 z paławinaj kil. Rabotniki na fabrykach zarablajuć ad 20 da 10 zł. u tydzień. Niefabryčnyja rabotniki zarablajuć jašče mienš. Apračа hetaha jość wialikaja armija ludziej biaz pracy — 291.876 asob.

Hutarki ab wybarach. Polskaja presa padaje, što pasły ŭ Sojmie ciapier zajadła haworać ab wybarach. Niekatoryja ćwierdziać, što Biespartyjny Blok Supr. z Uradam padzielicca na niekalki hrup i hetak pojduć na wybary.

Sol patanieła. Ad 1 h. m-ca patanieła sol u Polščy na 9 proc. Kilo soli ciapier kaštuje 22 hrošy ŭ hurcie

Z ZAHRANICY.

Achwiary krywawaj rewalucyi. Rewalucyja ŭ Hišpanii zdušana. Achwiary hetaj rewalucyi strašnyja. Hišpanski premjer zajawiŭ, što ŭ bajach u Asturyi zhinuła 120 asob cywilnaj hwardyi i raniena 743 asoby. Padčas bajoŭ u Oviedo zhinuła 43 dziaciej. Treba skazać, što rewalucyjanery-kamunisty nadta-ž ździekawalisia nad swaimi praciŭnikami: nie ščadzili nawat dziaciej i žančyn, źwierska ździekawalisia nad duchawienstwam, ksiandzoŭ publična wiešali i prad śmierciaj źwierska katawali.

Baraćba katalikoŭ z socyjalistami. U Meksyku ŭ prawincyi Moreljos kataliki abkidali kamieńniami pasłoŭ, što damahalisia, kab parlamant wydaŭ prociŭrelihijny zakon. U Saltiljo hubarnatar zakryŭ katalickuju štodziennuju hazetu. Parlamant pastanawiŭ wydać taki školny zakon, jaki nie pazwalaje nawučać relihii. Kataliki pačali pratestawać. Urad pačaŭ wysialać z kraju duchawienstwa. Baraćba heta ciapier wiadziecca tam zaŭziataja.

Hoład u Kitaju pašyryŭsia až u 14 prawincyjach, u katorych jość 100 milijonaŭ nasielnictwa. Za apošnija 4 miesiacy pamiorła z hoładu 2 miljony kitajskich sialan.

Z WILNI.

Kanfiskata litoŭskich hazet. Na dniach pa zahadu Starasty m. Wilni byŭ skanfiskawany Nr. 85 „Viln. Ryt." i Nr. 26 „Viln. Žodis."

Aryšty na mahiłkach. „Viln. Rytojus" Nr 87 padaje ab aryštach u Zadušny dzień litoŭcaŭ na mahiłkach Rosa. Aryštawany adzin student i dwa wučni ramieślenaj pracoŭni. U kamisaryjacie palicyi śpisali pratakoł i aryštawanych wypuścili.

U subotu 10.XI. s. h. adbudziecca ŭ Wilni, u pam. Litoŭskaha Studenskaha Sajuzu (Wilenskaja 28—1)

tawaryskaja wiečaryna

siabroŭ troch studenskich sajuzaŭ: Biełaruskaha, Litoŭskaha i Ukrainskaha.

U prahramie: śpiewy, narodnyja i ahulnyja skoki. Muzyka-kwintet. Uwachod pa asabistych zaprosinach siabroŭ pamianionych arhanizacyjaŭ.

Biełaruskija

Kalendary

— adryŭnyja i knižkaj —

na 1935 hod

možna najwyhadniej kuplać u

BIEŁARUSKAJ KNIHARNI «PAHONIA» Wilnia Zawalnaja 1.

Cana adryŭnoha kalendara 55 hrašoŭ.

Cana kalendara knižki 65 hr.

Pry bolšych zakupach wialikaja ŭstupka. Biaz hrošaj kalendary nie wysyłajucca. Pierasyłka adnaho kalendara 25 hr. na košt zakazčyka.

tkniecca, a ŭžo palčyk zastremić. Praŭdu ludzi kažuć, što pad kaniec świetu wučonyja buduć u siami adnaho pieŭnia rezać, dy i to piewień ich nabje, a jany buduć płakać. Che, che, che!

— Što dziadźka haworyš? — kazała Maryla. — Kab nia było-by wučonych, dyk nia było-by ni ksiandzoŭ, ni arhanistych, ni dachtaroŭ, ni apteki...

— Moža lahčej było-b žyć na świecie biez dachtaroŭ, — skazaŭ Tamaš.

— I ty ŭžo prociŭ nawuki? — zahamaniła Maryla na muža. — Sam čytać nia ŭmiaješ, dyk i karyści z nawuki nia bačyš! A woś, kab nie nawuka, dyk nia było-by wam ni piły, ni siakiery, ni małatka, — ŭsio heta wučonyja wydumali. I nia było-by wašaha praklataha tabaku, bo j heta pajšło z wučonych.

— Nu, za heta jany małajcy!—kazaŭ dziadźka.

Choć raz dziadźka pryznaŭ nawuku, — zaśmiajałasia Hanula.

— Dy ty, Hanula, nia śmiejsia, — kazaŭ dziadźka. — Niachaj sabie bahatyja wučacca, bo im ciažka pracawać nia chočacca, dyk jany prykrywajucca nawukaj i dziaruć z nas siomuju skuru, ale ty ŭspomniš majo słowa, — wučyć chłapca nie pa twajej sile. Zabiary jaho sa škoły i addaj da šaŭca! Z chłapca ničoha nia budzie...

— Z dziadźkawaha Antosia ničoha nia budzie! — pierabiŭ dziadźku Wincuś. — Dziadźka jaho addaj sabie da šaŭca, a ja chaču wučycca. Ja budu wučycca, až nawučusia...

— O, o, o! bačyš, Hanula, — zahamaniŭ dziadźka.

Tut užo i Hanula nie mahła strymacca, a krepka dzierhanuła chłapca za wucha.

Tak hety cely dzień pierajšoŭ Wincusiu pad nieščaśliwaj zorkaj. Nazaŭtra Hanula nia puściła jaho ŭ školu. A kali, siedziačy ŭ chacie, chłapiec cely dzień płakaŭ, na paślezaŭtra Hanula, z paraj kaŭbas pad pachaj, sama pawiała chłapca ŭ školu i dawiedałasia ab usim na miejscy. Wučyciel, pryniaŭšy haściniec, uspakoiŭ i paciešyŭ Hanulu.

— Ničewo, — kazaŭ jon łaskawa, — malčyk charošyj! Ješčo niemnožko dikij, no my jewo naučym.

Chłapiec pačaŭ wučycca parasiejsku, iznoŭ ad litary „a". Adnak ciapier wučyŭsia biez sylabiku. I achwotu mieŭ niepachibnuju. Kožny dzień ustawaŭ čućświet, śniedaŭ paśpiešna i nia jšoŭ, ale bieham bieh u školu. Paśle taho pieršaha razboju, chłopcy naahuł Wincusia nie čapali. Byŭ jon zrešta družnym tawaryšam. Staršyja wučni jamu dawiarali swaje knižki, —kali treba było bicca z žydkami, ci ślizhacca na lodzie.

— Ty hjadzi maich knižak. Pomniš, jak ja ciabie hatawaŭ u toj piehšy dzień? — prypaminaŭ jamu Buhawa.

Tak prajšło čatyry hady. Wincuś wučyŭsia dobra, ale nikoli nie adważyŭsia bicca kamieńmi. Hetaje ramiasło, paśle Buhawy, pieraniaŭ Kastuś Jurewič i trymaŭ nad chłapcami wierchawodztwa až da kanca swajej nawuki.

* * *

Tymčasam pan Charašucha paśpiešna wyjechaŭ z Zawałaki. Pryčynaj tamu była Hanula.

Nie dačakaŭšy, kali ŭžo Ruzia skončyć padhatoŭku, arhanisty, jak česny čaławiek, pajšoŭ prosta sam na aficyjalnuju darohu: znajšoŭ adpawiednaha čaławieka i pajechaŭ da Hanuli ŭ swaty.

Ale ledź wyjechali na miastečka, jak adrazu im nie paručyła: stali zawaračywać na Zamkowuju wulicu, až papiarok darohi pierajšła baba z pustymi wiodrami. Naahuł u Zawałacy niekatoryja baby jakby sumysna pierabiahali wulicu, jak zdaloku ubačyli ważnych ludziej. Ale najhorš ciarpieli ad ich kirmašniki: tak i pilnawali niahodnyja baby, kab pierajści darohu z pustymi wiodrami! Tahdy takomu kupcu było čystaje hora: jechać na kirmaš — nia budzie ščaścia, a waročacca damoŭ— i daloka i stydna. Tak i našym swatom: chacieli ŭžo waročacca damoŭ. Ale dalš paciešyła ich druhaja baba, katoraja pierajšła z poŭnym, tolki ž taja była z dwuma pustymi, a heta z adnym poŭnym.

Što robiačy, pajechali jany dalej. Ščaście, zdawałasia, pojdzie rukoju. Znajšli Hanulu ŭ chacie Swat byŭ hawarki, umieŭ niaznačna padyjści da dzieła i nawiet Hanula nia čurałasia. Stali tahdy razmowu dawodzić bližej i ŭžo swat miarkawaŭsia jšci da waza pa butelku z harełkaj, jak sama Hanula nahnała jaho ŭ sieniach i šapnuła: nie fatygujsia, waspan, nadarma, bo ja zamuž nie pajdu za nikoha A sama wyzwała cichańka Wincusia z chaty i, skrypnuŭšy dźwiarmi, pajšła da susiedziaŭ.

Swat prosta zbaranieŭ, bo saŭsim nie spadziawaŭsia takoha abwarotu. Ale Charašucha jašče pierad tym zdaŭsia na Božuju wolu i kazaŭ sam sabie: jak budzie, tak budzie,—pajedu ŭ swaty, jak usie ludzi, a tam pahladzim... Dyk ciapier saŭsim spakojna rasparadziŭsia źniać zwanki z kania i cichańka jechać damoŭ.

Nazaŭtra ŭziaŭ Charašucha ŭ ksiandza Marcinoŭskaha odpusk na cely tydzień i niekudy pajechaŭ. Wiarnuŭšysia z hetaj pajezdki, staŭ pakawacca saŭsim i za try dni pakinuŭ Zawałaku nazaŭsiody. Dastaŭ słužbu ŭ samoha dziekana ŭ Nowaj Murawancy.

Piśmy z wioski.

Ab našaj staroncy.

Biełazoraŭščyna, kala Wilni. U našaj wioscy jość pačatkawaja škoła, ale polskaja. U hetaj škole wučycieli wučać biełaruskich dziaciej papolsku. Błaha, što nia wučać pabiełarusku, bo ŭ nas usie biełarusy. Užo ŭ nas usie wiedajuć, što my nie palaki, a biełarusy. Wiedajem my takža i čaho nam treba. A treba nam aświety, rodnych biełaruskich knižak, hazet pabiełarusku drukawanych, biełaruskaj arhanizacyi. My damahajemsia takža sprawiadliwaj ziamielnaj reformy. Nam nia treba polskich arhanizacyjaŭ, nam patrebnyja swaje arhanizacyi biełaruskija.

Biełazorčyk.

Našaja słabaść.

Nawajelnia, Nawahradzkaha paw. U hłuchoj našaj miaścinie jość farmalna až 16 polskich rožnarodnych arhanizacyjaŭ. Praŭdu kažučy, jany „stajać" tolki na papiery, bo niekamu, widać, henyja „potiomkinskija dierewni" patrebnyja. Nam, biełarusam, jany nia stolki škodnyja, kolki pieraškodnyja — niama tut arhanizawanaj pracy polskaj i niemahčymaja ŭ takich warunkach praca biełaruskaja. Niekalka hadoŭ tamu našaja moładź brałasia za narodnuju biełaruskuju pracu, ale jak pačała „hulać" polskaja sanacyja, dyk biełaruskim narodnikam u našaj Nawahradčynie i dychnuć ciažka stała. Pad hetym woś naporam zamoŭkła ŭsio. I ničoha dziŭnaha. My tut nia majem i dobraha prykładu. U nas jość d-r Piatroŭski, jaki budučy studentam byŭ siabram Biełaruskaha Studenskaha Sajuzu, a ciapier swajej asobaj padpiraje pachiłyja ŭ nas polskija arhanizacyi. My tut wiedajem, što hety pan dochtar nia wypiswaje nawat biełaruskich hazet. Soramna nam robicca za jaho. Ale što ty zrobiš!

Ale niachaj nia buduć nam prykładam našyja biełaruskija słabaści, my majem dla prykładu i stojkich ludziej. Špak.

Беларусізацыя.

Валожына. Каля нас некаторыя праваслаўныя духоўнікі ўжо зразумелі, што трэба гаварыць казаньні народу ў роднай мове.

У Забрэзьзі, Валожынскага пав., кожнага году 15 жніўня ст.ст. адбываецца вялікае царкоўнае сьвята. На гэнае сьвята-фэст выходзіцца з ваколіц многа народу і зьяжджаецца ваколічнае духавенства. Сёлета ў гэты дзень у царкве да народу сьвяшчэньнікі гаварылі пропаведзі пабеларуску. Першы прамаўляў а. Маеўскі з Дубіны. Казаньне яго аб выхаваньні моладзі глыбока засела ў душы слухачоў. Другі прамаўляў так-жа пабеларуску а. Ул. Насекайла з Славенску. Пропаведзі абодвух гэтых бацюшкаў вельмі спадабаліся народу. Доказам гэтага — што яшчэ і цяпер аб іх гавораць па нашых сёлах.

На гэтай урачыстасьці прамаўляў пасвойму і поп-маскаль, а. Дольманоў з Валожына. Сяляне ня толькі не хацелі яго слухаць, але стараліся паказаць сваё незадаваленьне да маскоўшчыны і папа-маскаля. Ня любяць Забрэскія прыхаджане і свайго настаяцеля, а. Баслыка, які, хоць сам беларус, але трымаецца маскоўшчыны і не гаворыць пропаведзяў пабеларуску. На гэтым грунце між а. Баслыком і яго прыхаджанамі бываюць частыя спрэчкі.

Пры гэтым трэба адцеміць, што апошнімі часамі маскалі пачалі моцна шырыць расейскія газэты.

Сяляне Беларусы! Гэтаму напору маскалёў на душу беларускую дайма такі-ж адпор беларускім друкаваным словам. Выпісвайма і чытайма беларускія газэты і кніжкі! Пр—ны.

Мялі Ямеля—твая санацыйная нядзеля!

У №23 бел.-санацыйнага „Роднага Краю" з дн. 27.X. с. г. зьмешчаны артыкул, п. з. „Няма дэмократыі бяз культуры". Артыкул не пазбаўлены ў некаторых цьверджаньнях слушнасьці, асабліва там, дзе няма тэндэнцыйнага высьвятленьня фактаў з беларускага жыцьця і датычыць агулам беларускіх асабістых і грамадзкіх адносінаў.

Аўтор артыкулу Я. З., — ведамы нажаль з благога боку на грунце беларускага студэнскага жыцьця, выступіў у ім у ролі маралізатара і мэнтора. Закідае ён „Б. Крыніцы" брак дэмократычных спосабаў у барацьбе з сваімі праціўнікамі і об'ектыўнага інфармаваньня аб бягучых справах.

Відавочна мерыць аўтор „Б. Крыніцу" сваею „меркаю". Асабліва ягоная „культурная мерка" заўважваецца, калі прыпісвае „Б. Кр." нябыліцы ў падаваньні ёю вестак з жыцьця студэнскай моладзі. Хто знае Беларускі Студэнскі Саюз і б. „Скарынію", хто знае іх паміж сабою барацьбу, той ведае, што адбіцьцё ў „Б. Кр." гэтай барацьбы нідзе ні ў чым не пярэчыць стану фактычнаму. БСС у сваім часе рабіў у сябе „чыстку" ад рознай засьмечанасьці, як са стараны сяброў благой памяці „Скарыніі", так і са стараны проціўлежнай — розных т. зв. „комікаў"— Радзюкоў і іншых пупіляў „Беларускай Газэты".

БСС расправіўся ў сваім часе належна з рэдактарам „Бел. Газэты", расправіўся пазьней так-жа з рэдактарам „Асвы" Радзюком, пазбаўляючы гэтага апошняга правоў сябры БСС, яшчэ далёка перад яго арыштам.

Словам, БСС належна, прынамсі, дасюль распраўляўся з тымі, хто імкнуўся спэкуляваць у імя сваіх коньюнктуральных інтарэсаў імем беларускага незалежнага студэнства і яго арганізацыі — БСС.

Гэтыя мамэнты былі згодна з праўдай прадстаўлены ў „Б. Кр.".

—::—

„Новыя культурныя сілы" „Б. Кр." ад „х" гадоў радасна вітала. Зрабіла яна гэта і сёлета, будзе рабіць і ў будучыне. Але заўсёды вітала *беларускія сілы*! Што датычыць Марквіча, то супроць жаданьня Я. З. не зрабіла яна гэтага, на't без прапанаванай ім этыкеткі, бо-ж мела засьцярогі адносна беларускай нацыянальнай прыналежнасьці Маркевіча, як б. сябры „Скарыніі", у якой, як аказалася, былі палякі, бел.-палякі, беларусы і студэнты —даруйце— ліха ведае якой нацыянальнай прыналежнасьці. Тое самае, як з Маркевічам, зрабіла-б „Б К." і з Я. З., калі-б ён стаўся „новай сілай,"бо-ж сапраўды трудна ведаць, якой ён нацыянальнай прыналежнасьці: на віленскім грунце сярод беларусаў уважаецца беларусам, у вайсковай эвідэнцыі і ў іншых „рубрыках" адносных уладаў — *фігуруе палякам*! А ідэёвае супрацоўніцтва Я. З. у выбарнай бэбэхаўскай кампаніі ў мінулых гадох! Што значыць рэдагаваньне ім адозваў у беларускай мове ў БэБэ!?.

„Б. К." „новых сілаў" — палякоў не рэеструе. А калі-б, прыладкам, зарэестравала Я. З., то напэўна з этыкеткай: інспіратар кулачных «вычынаў" б. скарынчыкаў, першае клясы сэрвіліст-коньюнктурыст.

—::—

Я. З. мае добры „нюх". Ён ведае, аб чым „Бел. Кр." маўчыць, а аб чым „крычыць". Прыміце, грам. Рэдактар „Б. Кр." гэта пад увагу і дайце голас „у пэўных справах", у якіх „Б. Кр.", — як думае Я. З.,— „сяньня раптам замоўкла!".

Грам. Я. З.! Будучы без амбіцыі нацыянальнай, сапраўды стыдна Вам выступаць у ролі маралізатара. Яна Вам не да твару. Але-ж „swój do swego po swoje" — друкуець-жа ён „маралы" ў „Родным Краі", — органе бел.— санацыйнай угоды!...

Студэнт.

U T-WIE BIEŁARUSAWIEDY,
u niadzielu 11.XI s. h., u IX zali hałoŭnaha hmachu USB adbudziecca čarhowaja nawukowaja zborka z referatam **hram. dr. Janki Stankiewiča na temu „Biełarusika na Ahulnasławianskim Žježdzie 1934 h."**
Pačatak a 17 h. Uwachod wolny.

Пісьмо ў Рэдакцыю.

Паважаны Грам. Рэдактар!

Дазвольце мне праз Вашу часопісь зьвярнуцца да беларускага грамадзянства ў Вільні.

Хочучы заняцца арганізацыяй беларускага тэатру, зьвяртаюся да ўсіх тых, хто хацеў бы дапамагчы мне ў гэтай справе, каб увайшлі ў кантакт са мной.

Думаю, што мой кліч не застанецца голасам на пустыні, і тыя, хто хоча рабіць культурную беларускую работу, дапамогуць мне ў маіх пачынаньнях.

Папераджаю, што наша праца будзе вымагаць вялікай дозы добрай волі і ахвярнасьці, бо, апрача моральнага здаволеньня, ні на якія матэрыяльныя карысьці нам разьлічаць ня прыдзецца.

Я больш як пераканаваны, што нашы беларускія „нуворішы" ня прыдуць нам на падмогу, а нават вельмі здаволены, што гэтак будзе.

Усё самі, усё зробім самі, ажыўлены адзінай думкай — стварэньнем беларускага тэатру ў Вільні.

Уся сіла наша будзе ў дружнай нашай грамадзе, узмацаванай гэтай ідэяй.

22 чэрвеня ў „Родн. Краі" быў надрукаваны артыкул „Зрабема высілак", якога аўтор у вельмі оптымістычных словах заклікае да стварэньня сталага тэатру ў Вільні. Пры здарэньні хачу аўтора запытацца, дзе ёсьць гэтыя „артыстычныя сілы", аб якіх ён піша, дзе ён бачыў гэты „багаты беларускі рэпэртуар", які яго гэтак здавальняе, дзе ён знайшоў гэту салю, якую „можна здабыць можа нават бясплатна".

Ягоны адказ быў-бы вельмі цэннай для нас інфармацыяй.

Гледзячы на справу больш цьвяроза, я згаджаюся з ім толькі ў адным,—што „цяпер, у часы духовага расьцярушэньня сярод беларускае інтэлігенцыі, тэатр быў-бы бязумоўна важным культурным лучнікам".

У часы хваравітага палітыканства, якое атручвае наша грамадзянства, цяпер, калі мы адна за аднэй страцілі нашы культурныя пляцоўкі, пастараймася стварыць і захаваць новую, найбольш прапагандную, самую апалітычную адначасна найбольш эфэктную нацыянальна—беларускі тэатр.

Памятайма, якую вялізную ролю тэатр адыграў у адраджэньні украінцаў!

Каго справа нашага тэатру цікавіць — чакаю. Мой адрас: Віленская 10, кв. 26. Ад 4 да 6.

Прымеце, Гр. Рэдактар, словы глыбокай пашаны

Фр. Аляхновіч.

Вільня, 4 лістапада 1934.

Dr. St. Hrynkiewič.

Čarwiaki.

(*Praciab, bl. „Bieł. Kr." Nr. 40*).

Solitery bačym čaściej u ludziej darosłych,— jany ž jadziać bolš miasa. U dziaciej zatoje sustrakajucca čaściej inšyja čarwiaki—hlisty. Hlisty nadta padobnyja da ziemlanoha čarwiaka, majuć tolki inšy koler. Siadziać u tonkich kiškoch. Kolkaść roznaja, ad 5—6 da 300—500. Z kišok mohuć hlisty zawandrawać da straŭnika, z wanitami chworyja wykidajuć ich won. Mienš škodnyja, jak solitery. Mohuć dawać wialikija boli, kali ŭ wialikaj kolkaści skruciacca i halmujuć ruch u kiškoch.

Inšy čarwiačok budzie šmat mienšy za hlistaŭ. Zawiecca oxiuris vermicularis (parasiejsku astryca). Henyja oxiury daŭžynioju ŭsiaho 5—6 milimetraŭ, siadziać u toŭstych kiškoch, wychodziać u adchodnuju kišku, dzie wyklikajuć nadta niamiłuju świarbiačku. Zmahańnie z imi doŭhaje i niaŭdziačnaje. Dziela zdaroŭja nia nadta škodnyja. Nie dajuć tolki spać.

Čaćwierty wid čarwiakoŭ zusim inšy. Časta u świnym miasie bačym krupčatku, šmat mienšuju, jak heta było pry soliterach. Raz zrezaŭšy hetkuju krupku-puzyrok, pabačym u jom kruhleńkaha čarwiačka biełaha koleru. Hołym wokam ubačyć jaho nia lohka, lepš widać karystajučysia adumysłowym aparatam, jaki majuć weterynary — „trychinoskapam". Bo heny biełу čarwiačok budzie trychinaju. Trychina pabiełarusku wałasok. Nadta-ž heny čarwiak padobny da wałaska.

Žjeŭšy świninu z trychinaju, u straŭniku čarwiački wychodziać z puzyrkoŭ i nadta chutka płodziacca. Rodziać małych žywych. Małyja čarwiački nie astajucca ŭ straŭniku, a skroź ścienki traplajuć u kroŭ i raschodziacca pa ŭsiom ciele. Spyniajucca ŭ ciahlicach (muskułach). U ciahlicach rastuć pamaleńku, robiać nawokał siabie ćwiorduju bałonku.

Pakul trychina ŭ straŭniku, chwory maje wanity, wolnaść, boli. Kali-ž čarwiački znachodziacca na ciahlicach, pajaŭlajucca na apošnich wialikija boli z haračkaju.

Što-ž rabić, kab nie chwareć na čarwiaki?

Samaje ważnaje tutuka hygijena. Ahulna možna kazać, kab uściarahčy dziaciej ad hlistaŭ, ci prynamsia dać henym čarwiakom horšyja ŭmowy žyćciowyja, — nie dawać dzieciam šmat bulby, cukierkaŭ, staroha miasa, a lepš dawać harodninu (morkwu, buraki, brušku, jabłyki, hrušy), jajki, lohkaje miasa.

Chočučy aściarahčysia ad soliteraŭ i trychiny, nia treba jeść niedawaranaha ci niedapiečanaha miasa. Zusim dobraje miasa ad zdarowaje žywioły raźnik rezaŭ nažom, jakim rezaŭ chworaje miasa i zapahaniŭ pieršaje. Woś dziela čaho treba hladzieć za raźnikom, kab toj dobra wyciraŭ nož pry nowym kusku miasa.

Kali dzicia chudzieje, zranki maje šyrokija, nia maje achwoty da jady, skryhoča zubami splučy, tre rukoju nos, abo čuchajecca kala adchodnaje kiški, kali maje abo wolnaść abo nadta ciežkija wyparažnieńni, — možna padazrawać, što maje čarwiaki.

Chočučy mieć peŭnaść, treba źwiarnucca da lekara, abo samomu dobra hladzieć u wyparažnieńniach. Kali zhledzim u wyparažnieńniach čarwiaka, jasna, čaho trymacca. Niezaŭsiody adnak možna čarwiaka ci sustaŭčyk solitera znajści. Tady ŭžo treba pry padazreńni na čužajedaŭ źwiarnucca da dochtara. Toj z ječak, jakija bačyć pad mikraskopam u wyparažnieńniach, zusim jasna skaža, ci jość a kali jość — dyk jakija čarwiaki.

Lekawańnie nieadnolkawaje, a roznaje pry roznych čarwiakoch. Zaŭsiody tutaka lepš papytacca ŭ dochtara, kab nie paškodzić sabie pryniaŭšy zašmat lakarstwa, znoŭ-ža małaja jaho kolkaść ničoha nie pamoža i heta asabliwa ważna pry soliterach.

Pry najčaściejšym čarwiačku — hlistoch — nadta dobrym lekam santonina. Biarecca pa 0,01—0,02 praz 3 dni pa 3 paraški, našča kožnuju hadzinu adzin za adnym. Na čaćwierty dzień uziać na ačyščeńnie kišak.

Pry oxiurach taja samaja santonina, tolki adnačasna z hetym rabić wysokija lewatywy z časnakom i smarawać kala adchodnaje kiški šeraju maściaju (u aptekach hydrargyrum cinereum).

Soliteraŭ lepš samomu nie prabawać lačyć, inakš usieńka moža błaha skončycca,—tolki chworamu, a nie čarwiaku.

Redaktar Jan Paźniak. Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny ŭ Wilni, Zawalnaja 1—3. Wydawiec A. Šutowič